

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 De diffinitione virtutis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Super Questionis
quingagesimam
et Articulum quar-
tum.

In articulo 4. eiusdem
quingagesimae
questionis nota
illa particula in
definitione uirtutis
posita, Quia nemo
male uirtutem
duplicitate
exponit potest
primò ut sonat
& sic soli
uirtuti formatae
aut quae non
potest esse
infirmis, conuenit.
contingit enim
uirtute intellectuali
practica, ut arte
& moralis, ut
temperantia,
& infusa theologali,
ut fide male uti
etiam ut principijs,
applicando eas
ad actus proprios
propter malum
finem extraneum.
Et quoniam nihil
horum habet
perfectam
rationem uirtutis,
ut infra dicitur,
ideo sic
intelligendo,
soli uirtuti
simpliciter
perfectae
haec particula
conuenit.
Secundò
potest
exponi
limitate,
ut infra
in littera
fit: ita quod
male uti,
importet
actum
proprium
illius
uirtutis
esse, ut
dicitur
in
responsione
ad
tertium:
& sic
ut
in
corpore
articuli
dicitur,
haec
particula
conuenit
omni
uirtuti,
& ponitur
ad
differentiam
habituum
qui
sunt
ad
bonum
& malum.
& sic
intelligendo
diceretur,
quod
utens
arte
aut
fide
propter
malum
finem,
non
facit
actum
fidei
aut
artis
malum,
sed
actum
ordinantem
illas
facit
malum:
ac
per
hoc
uirtute
nullus
male
uirtutem,
ut
in
principio
mali
actus,
quæ
uis
male
utatur
ipsa
principiante
bonum
actum
ordinando
ad
extraneum
malum
finem:
quod
tamen
est
impossibile
in
uirtutibus,
quæ
non
possunt
esse
informes:
quia
aut
ordinantur
in
bonum
aut
desinunt
esse,
si
ordinantur
ad
malum.

2. d. 27. ar. 2.
& 3. di. 25. q. 1.
ar. 2. q. 3.
& ve. 1. q. 1.
ar. 2. per 10.
& ar. 9. ad 1.
& 10. ad 11.

Ca. 3. in
pr. to. 5.
in 2. libro

Ca. 10. i. pr.
to. 5.

In lib. de li.
arb. c. 18. &
19. 10. 1.

In regu. c. 3.
pari a prin.
& habetur
to. 1. 8. verb.
ap. ser. 15.

Colligit ex
tra. 72. in
Ioan. to. 9.

Ca. 18. & 19.
& pr. retr.
c. 9. 10. 1.

AD TERTIUM dicendum, quod
tantiò ratio perfectior esse
ostenditur, quantiò infirmitates
corporis & inferiorum partium
magis potest uincere, seu
tolerare: & ideo uirtus
humana, quae rationi
attribuitur, in infirmitate
perfici dicitur: non quidem
rationis, sed in infirmitate
corporis, & inferiorum
partium.

ARTICVLVS IIII.

Utrum uirtus conuenienter
distinguitur.

AD QVARTVM sic
proceditur. Videtur, quod
non sit conueniens
distinguitio uirtutis, quae
soli assignari, scilicet
uirtus est bona qualitas
mentis, quae recte uiuitur,
quam Deus in nobis sine
nobis operatur. uirtus enim
est bonitas hominis: ipsa enim
est quae bonum facit
habentem: sed bonitas non
uidetur esse bona, sicut nec
albedo est alba: igitur
inconuenienter dicitur,
quod uirtus est bona
qualitas.

¶ 2. Præter. Nulla
differentia est communior
suo genere, cum sit
genus diuisiua: sed bonum
est communius quam
qualitas, conuertitur enim
cum ente. ergo bonum
non debet poni in
distinguitio uirtutis, ut
differentia qualitatis.

¶ 3. Præter. Sicut
Aug. dicit in 12. de
Trinit. * Vbi primò
occurrit aliquid quod non
sit nobis pecoribusque
commune, illud ad mentem
pertinet: sed quaedam
uirtutes, sunt etiam
irrationabilium partium,
ut Philosophus dicit in
3. Eth. * non ergo
omnis uirtus est bona
qualitas mentis.

¶ 4. Præter. Rectitudo
uidetur ad iustitiam
pertinere: unde iidem
dicuntur recti & iusti.
sed iustitia est species
uirtutis: inconuenienter
ergo ponitur rectum in
distinguitio uirtutis,
cum dicitur, Quia recte
uiuitur.

¶ 5. Præter. Quicumque
superbit de aliquo, male
utitur eo: sed multi
superbiunt de uirtute.
dicent enim Aug. * in
regula, quod superbia
etiam bonis operibus
insidiatur, ut pereant.
falsum est ergo, quod
nemo uirtute male
utatur.

¶ 6. Præter. Homo per
uirtutem iustificatur: sed
Aug. * dicit super illud
Io. Maiora horum faciet.
Qui creauit te sine te,
non iustificabit te sine te.
inconuenienter ergo
dicitur, quod uirtutem
Deus in nobis sine nobis
operatur.

SED CONTRA est auctoritas
August. ex cuius uerbis
praedicta distinguitio
colligitur, & praecipue
in 2. de libero arbitrio.

RESPON. Dicendum, quod
ista distinguitio perfecte
completur totam rationem
uirtutis. Perfecta enim
ratio uniuscuiusque rei
colligitur ex omnibus
causis eius. Comprehendit
autem praedicta
distinguitio omnes causas
uirtutis: causa namque
formalis uirtutis, sicut
& cuiuslibet rei accipitur
ex eius genere &
differentia, cum dicitur,
bona qualitas, genus enim
uirtutis qualitas est,
differentia autem bonum.
esset tamen conuenientior
distinguitio, si loco
qualitatis, habitus
poneretur, qui est
genus propinquum.
uirtus autem non habet
materiam ex qua, sicut
nec alia accidentia, sed
habet materiam circa
quam, & materiam in
qua, si subiectum.
Materia autem circa
quam est obiectum
uirtutis, quod non potuit
in praedicta distinguitio
poni, eo quod per
obiectum determinatur
uirtus ad speciem,
hic autem assignatur
distinguitio uirtutis in
communi. unde ponitur
subiectum loco cause
materialis, cum dicitur,
est bona qualitas mentis,
sicut autem uirtutis,
cum sit habitus
operatiuus, est ipsa
operatio.

Sed notandum, quod
habituus operatiuus
aliqui sunt semper ad
malum, sicut habitus
uiciofus: alii qui uerò
quandoque ad bonum,
& quandoque ad malum:
sicut opinio se habet
ad uerum & falsum,
uirtus autem est habitus
semper se habens ad
bonum, & ideo ut
discernatur uirtus ab
his, quae semper se
habent ad malum,
dicitur, Quia recte
uiuitur, ut autem
discernatur ab his,
quae se habent
quandoque ad bonum,
quandoque ad malum,
dicitur, Quia nullus
male utitur. Causa
autem efficiens
uirtutis infusa, de qua
distinguitio datur,
Deus est, propter
quod dicitur, Quam
Deus in nobis sine
nobis operatur, quae
quidem particula,
si auferatur,
reliquum
distinguitio
erit commune
omnibus
uirtutibus
& acquisitis,
& infusis.

AD PRIMVM ergo
dicendum, quod id
quod primo cadit in
intellectu, est ens: unde
unicuique apprehenso
a nobis attribuitur
quod sit ens, & per
consequens quod sit
unum & bonum, quae
conuertuntur cum ente.
unde dicimus quod
essentia est ens & una
& bona, & quod
unitas est ens & una
& bona, & similiter
de bonitate. non autem
hoc habet locum in
specialibus formis,
sicut est albedo &
sanitas. non enim
omne quod apprehendimus,
sub ratione albi &
sani apprehendimus.
Sed tamen
considerandum, quod
sicut accidentia &
formae non
subsistentes dicuntur
entia, non quia ipsa
habeant esse, sed
quia eis aliquid
est: ita etiam dicuntur
bona uel una, non
quidem aliqua alia
bonitate, uel unitate,
sed quia est eis
aliquid bonum, uel
unum. sic igitur
& uirtus dicitur
bona, quia ea
aliquid est bonum.

AD SECVNDVM
Dicendum, quod bonum
quod ponitur in
distinguitio uirtutis,
non est bonum commune,
quod conuertitur
cum ente, & est in
plus quam qualitas,
sed est bonum
rationis: secundum
quod Dionysio dicit
in quarto capitulo
de Diui. nomi. *
quod bonum animae
est secundum
rationem esse.

AD TERTIUM
Dicendum, quod
uirtus non potest
esse in irrationali
parte animae, nisi
in quantum participat
rationem, ut dicitur
in 1. Eth. ¶ & ideo
ratio siue mens est
proprium subiectum
uirtutis humane.

AD QVARTVM
Dicendum, quod
iustitia est propria
rectitudo, quae
constituitur circa
res exteriores, & in
usum hominis
ueniunt, quae sunt
propria materia
iustitiae, ut infra
patebit: sed
rectitudo quae
importat ordinem
ad finem debitum,
& ad legem
diuinam, quae est
regula uoluntatis
humane, ut supra
dictum est, ¶ communis
est omni uirtuti.

1p. q. 50.
Et 3. q. 7.
ca. cor.
dist. 3. q.
4. Et ue.
14. artic.
17. Et ue.
1. art. 3.
11. 43. c.
11. 12. de
1. ca. 38.
1. tom.

q. praece.
4. & q. 4.
1. 1.

11. 116. 1. 2.

proceden.
tic. a.

AD

AD QUINTVM dicendum, q[uo]d uirtute p[ot]t aliq[ui]s male uti tanquā obiecto, puta, cū male s[er]u[er]e de uirtute, cum odit eā, uel superbit de ea: nō autē tanquā principio uis, ita, s[ed] quōd malus sit actus uirtutis.

AD SEXTVM dicendum, quōd uirtus infusa causatur in nobis a Deo sine nobis agentibus, non tamē sine nobis consentientibus: & sic est intelligendum quod dicitur, Quam Deus in nobis sine operatur. q[uo]d uerō per nos aguntur, Deus in nobis causat, nō sine nobis agentibus, ipse enim operatur in omni uoluntate, & natura.

QVAESTIO LVI.

De subiecto uirtutis, in sex articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de subiecto uirtutis.

ET CIRCA hoc queruntur sex.

¶ Primo, Vtrum uirtus sit, in pot[en]tia animae, sicut in subiecto.

¶ Secundo, Vtrum una uirtus possit esse in pluribus potentiis.

¶ Tertio, Vtrum intellectus possit esse subiectum uirtutis.

¶ Quarto, Vtrum irascibilis & concupiscibilis.

¶ Quinto, Vtrum uires apprehensiuas sentiat.

¶ Sexto, Vtrum uoluntas.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uirtus sit in potentia animae, sicut in subiecto.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt, q[uo]d uirtus non sit in potentia animae, sicut in subiecto. Dicit enim Aug. in 2. de lib. arb. * quōd uirtus est qua recte uiuitur, uiuere autem non est per potentiam animae, sed per eius essentiam. ergo uirtus non est in potentia animae, sed in eius essentia.

¶ Praet. Philosophus dicit in 2. Eth. * Virtus est qua bonum facit habentem, & opus bonum reddit; sed sicut opus constituitur per potentiam, ita habēs uirtutem constituitur per essentiam animae, ergo uirtus non magis pertinet ad potentiam animae, quam ad eius essentiam.

¶ Praet. Potentia est in secunda specie qualitatis, uirtus autem est quaedam qualitas, ut supra dictum ē; * qualitatis autem non est qualitas, ergo uirtus non est in potentia animae, sicut in subiecto.

SED CONTRA. Virtus est ultimum pot[en]tiae, ut dicitur in 1. de celo: * sed ultimum est in eo, cuius est ultimum. ergo uirtus est in potentia animae.

RESPON. Dicendum, q[uo]d uirtutem pertinere ad pot[en]tiam animae, ex tribus potest esse manifestum. Primo quidem ex ipsa ratione uirtutis, qua importat perfectionem pot[en]tiae: perfectio autem est in eo cuius est perfectio. Secundo ex eo, quōd est habitus operatiuus, ut supra dictum est: * omnis autem operatio est ab anima per aliquam pot[en]tiam. Tertio ex hoc, quōd disponit ad optimum: optimum autē est finis, qui uel est operatio rei, uel aliquid consecutum per operationem a pot[en]tia egredientē. unde uirtus humana est in pot[en]tia animae, sicut in subiecto.

AD PRIMVM ergo dicendum, quōd uiuere dupliciter sumitur. Quandoque enim dicitur uiuere ipsum esse uiuentis, & sic pertinet ad essentiam animae, qua est uiuenti essendi principium. Alio modo uiuere dicitur operatio uiuentis, & sic uirtute recte uiuitur, inquantum per eam aliquis recte operatur.

AD SECVNDVM dicendum, quōd bonum uel

A est finis, uel in ordine ad finem dicitur: & ideo cum bonum operantis consistat in operatione, hoc etiā ipsum, q[uo]d uirtus operantē bonū facit, refertur ad operationem, & per consequens ad pot[en]tiam.

AD TERTIVM dicendum, quōd unum accidens dicitur esse in alio sicut in subiecto, nō quia accidēs per se ipsum possit sustentare aliud accidens, sed quia unū accidens inhaeret substantiae mediante alio accidente, ut color corpori mediante superficie: unde superficies dicitur esse subiectum coloris, & eo mōdo pot[en]tia animae dicitur esse subiectum uirtutis.

ARTICVLVS II.

Vtrum una uirtus possit esse in pluribus potentiis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q[uo]d una uirtus possit esse in duabus potentiis. Habitus enim cognoscuntur per actus, sed unus actus progreditur diuersimode a diuersis potentiis, sicut ambulatione procedit a ratione ut dirigente, a uoluntate sicut a mouente, & a pot[en]tia motiua sicut ab exequente. ergo etiam unus habitus uirtutis potest in pluribus esse pot[en]tiis.

¶ Praet. Philosophus dicit in 2. Eth. * quōd ad uirtutē tria requiruntur. scire, uelle, & immobiliter operari: sed scire pertinet ad intellectum, uelle ad uoluntatem. ergo uirtus potest esse in pluribus potentiis.

¶ Praet. Prudentia est in ratione, cum sit recta ratio agibilia, ut dicitur in 6. Eth. * est etiam in uoluntate, quia non potest esse cum uoluntate peruersa, ut in eodem lib. * dicitur. ergo una uirtus potest esse in duabus potentiis.

SED CONTRA. Virtus est in pot[en]tia animae sicut in subiecto, sed idem accidens non potest esse in pluribus subiectis, ergo una uirtus nō potest esse in pluribus pot[en]tiis animae.

RESPON. Dicendum, quōd aliquid esse in duobus, contingit dupliciter. Vno modo sic, quōd ex quo fit in utroque, & sic impossibile est unam uirtutem esse in duabus pot[en]tiis: quia diuersitas pot[en]tiarum attenditur secundum generales condiciones obiectorum, diuersitas autem habituum secundum specialia. unū ubique est diuersitas pot[en]tiarum, est diuersitas habituum: sed non conuertitur. Alio modo potest esse aliquid in duobus, uel pluribus, non ex aequo, sed ordine quodam: & sic una uirtus pertinet ad plures pot[en]tias, ita quōd in una sit principaliter, & se extendat ad alias per modum diffusionis, uel per modum dispositiōis, secundum quod una pot[en]tia mouetur ab alia, & secundum quod una pot[en]tia accipit ab alia.

AD PRIMVM ergo dicendum, q[uo]d idē actus non potest aequaliter & eodē ordine pertinere ad diuersas pot[en]tias, sed scdm diuersas rōnes, & diuerso ordine.

AD SECVNDVM dicendum, q[uo]d scire praerogatur ad uirtutem moralem, inquantum uirtus moralis operatur secundum rationem rectam, sed essentialiter in appetendo uirtus moralis consistit.

AD TERTIVM dicendum, quōd prudentia realiter ē in rōne sicut in subiecto, sed praesupponit rectitudinem uoluntatis sicut principium, ut infra dicitur. *

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus possit esse subiectum uirtutis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quōd intellectus nō

¶ Super quas quinquagesima extra articulum tertium.

¶ In arti. 3. quaest. 56. Omnis duobus primis, dubium occurrit de sensu & ueritate.

D. 445.

Inf. q. 60. a. 5. cor.

c. 4. tom. 5.

c. 5. to. 5.

c. 13. in 5.

D. 1041.

D. 775.

D. 695.

1173.

D. 49.

ar. 1. eq. & q. 57. ar. 4.